

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

кассира, відправляють документи електронною поштою. Під час роботи над задачею демонструють таку якість, як уміння правильно й охайно оформляти ділові папери.

Задача. Батько Ведмідь працює лісовим сторожем і отримує 200 грн, мама Ведмедиця працює поваром і отримує 150 грн. Бабуся – 150 грн пенсії. На продукти витратили 200 грн, на обнови 150 грн, на транспорт 70 грн. Чи зможе родина купити матусі шубу за 65 грн?

Знайомимось ще з однією можливістю банку – благочинністю. Банк має назву «Надія». Він оголошує акцію «Твори добро». Діти роблять паперових журавликів, нашіптують їм побажання видужування всім хворим дітям, відправляють у небо. Міжнародні експерти протягом уроку відслідковують роботу, виставляють бали, нагороджують сертифікатом Міжнародного зразку.

Таким чином, у початковій школі на уроках математики ми можемо надавати дітям знання з економіки, ознайомлюючи їх з економічними поняттями за допомогою розв'язування різних типів задач відповідного змісту.

Література:

1. Богданович М. В. Математика. Підручник для 3 класу / М. В. Богданович, Г. П. Лищенко. – К. : Генеза. – 2015. – 176с.
2. Дашевська С. М. Інтегрований урок математики з елементами економіки в 4 класі / С. М. Дашевська // Початкове навчання та виховання. – 2010. – №6 – С. 9-12.
3. Електронний ресурс: Форум: Електрон. Інформ.біул. – Режим доступу : [http:// school1.vrn.ru/page/318](http://school1.vrn.ru/page/318)
4. Макаренко А. С. Методика виховної роботи / А. С. Макаренко. – К. : Радянська школа, 1990. – 366 с.
5. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения [Текст] : в 6-ти т. Т. 1 / К. Д. Ушинский; сост. С. Ф. Егоров. – М. : Педагогика, 1988. – 414 с.
6. Щукина Г. И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся / Г. И. Щукина. – М. : Педагогика, 1988. – 208 с.

Кучина Т. Д.*

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПОДОЛАННІ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА МОВЛЕННЯ УЧНІВ

У статті піднімається актуальна для сучасного інформаційного суспільства проблема негативного впливу соціальних мереж на мовлення підлітків, досліджуються типові помилки, які допускають учні при спілкуванні в соціальних мережах, наводяться приклади прийомів роботи з їх запобігання. У статті висвітлено роль учителя української мови у формуванні культури Інтернет-мовлення.

Інтернет у наш час став засобом спілкування для багатьох людей, особливо для підлітків. Віртуальне спілкування все частіше витісняє особисте. Воно має свої переваги: тут не мають

* © Кучина Т. Д.

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

значення кілометри, роки, які розділяють співрозмовників, їх зовнішність. Противники віртуального спілкування б'ють на сполох, стверджуючи, що соціальні мережі вбивають комунікабельність і культуру мовлення. Якщо людина спілкується тільки за допомогою Інтернету, через «Однокласники» чи «ВКонтакте», настане момент, коли спілкування «наживо» здасться їй складним і незручним, а природа все-таки створила людину для живого спілкування. Досить часто в мережі тексти пишуться «на бігу» і виглядають приблизно однаково – без знаків пунктуації, іноді без великих літер, з численними скороченнями й помилками, тому в сучасного вчителя української мови серед безлічі важливих завдань з'явилося ще одне – запобігання помилок у висловлюваннях учнів, якими вони спілкуються в соціальних мережах, формування культури мережевої мови. Отже, тема ролі вчителя в подоланні негативного впливу соціальних мереж на мовлення молоді є актуальною.

Проблема культури мовлення завжди була в центрі посиленої уваги вітчизняних лінгвістів і методистів (Н. Д. Бабич, І. К. Білодід, О. М. Біляєв, С. Я. Єрмоленко, М. А. Жовтобрюх, А. П. Каніщенко, А. П. Коваль, Л. І. Мацько, М. І. Пентилюк, М. М. Пилинський, В. М. Русанівський та ін.). Мовні ж дослідження мережевого мовлення ведуться відносно недавно і є дуже цікавими як для вчених-мовознавців, так і для вчителів.

Перші роботи, присвячені вивченню впливу мережі Інтернет на становлення особистості представлені авторами: О. Н. Арестова і А. Б. Баранов. Віртуальні соціальні мережі досліджуються в роботах В. А. Бокарева, С. Л. Силаєвої, А. Є. Жичкиної, А. В. Куликової. Вплив мережі Інтернет на мовлення сучасної молоді було об'єктом аналізу таких дослідників, як К. А. Вороніна, Е. І. Дем'янов, Д. В. Іванов, Ю. М. Баранова та ін.

Мета статті – дослідження типових помилок, виявлених у повідомленнях, статусах, коментарях учнів та представлення досвіду роботи вчителя української мови з подолання негативного впливу комунікації учнів у соціальних мережах на мовлення учнів.

Те, що наша молодь багато часу проводить, спілкуючись віртуально в різних соціальних мережах (Однокласники, ВКонтакте, Mail.ru, Twitter, Facebook) підтверджується опитуванням, яке ми провели в Кучерявоволодимирівській школі. Результати його такі: користуються соціальними мережами 100% опитаних учнів; на питання «Якому спілкуванню ви надаєте перевагу: віртуальному чи реальному?» 58% відповіли «Віртуальному» і 42% – «Реальному».

З появою «мережевої мови» виникла ціла низка проблем [6, с. 42]:

- 1) мережева мова сформувала новий стиль онлайнового спілкування;
- 2) мережева мова лунає тепер навіть з екранів телевізорів,

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

радіоприймачів і зі сторінок друкованих ЗМІ;

3) різниця між сленгом з Інтернету і літературною мовою стає дуже непомітною для молоді людини;

4) неможливо постійно висловлювати свої думки і емоції з допомогою сленгу, а потім, коли того вимагають обставини, заговорити красиво, грамотно, вільно.

Щоб переконатися в тому, що спілкування в соціальних мережах негативно впливає на грамотність користувачів, розглянемо фрагмент листування реального підлітка в одній із відомих соціальних мереж. Отже, типовий діалог в Інтернеті виглядає наступним чином.

- Кол як справи
- Норм
- Шо робиш
- Лежу і в вк туплю
- Чого в шк не був
- Я болію крч
- Ну лан тоді

Для деяких людей здається дивним той факт, що хтось може спілкуватися подібним чином, але сучасні реалії такі, що більшість користувачів відомих соціальних мереж допускають безліч помилок у повідомленнях.

Спробуємо проаналізувати допущені в цьому фрагменті листування помилки.

Вид помилки	Написання у повідомленні	Суть помилки
Пунктуаційні	Кол (Коля – Миколо) як справи	Відсутність коми після звертання та в кінці речення.
Граматичні	Кол, шк, крч, лан	Невдале скорочення слів.
Лексичні	Крч («короче»), туплю, лан («ладно»), шо, Болію (хворію)	«Туплю» – на мові Інтернет-сленгу, означає безглузде проведення часу в мережі. «Короче», «ладно», «шо» – суржикові слова. Болію – русизм, суржик

Учителі української мови, які теж є активними користувачами соціальних мереж, намагаються розробити систему роботи із запобігання такого типу помилок. Класифікувати їх можна таким чином:

- 1) неправильне скорочення слів, що використовуються в Інтернет-листуванні;
- 2) недоречне використання іншомовних слів;
- 3) порушення граматичних норм у мові користувачів мережі Інтернет;
- 4) використання суржику.

У сучасному світі людина стає все більш зайнятою, можливо, тому з'явилася тенденція неправильно скорочувати слова під час листування в Інтернеті. На наш погляд, існують наступні причини появи таких помилок:

1. Прагнення прискорити процес написання повідомлення.

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

Замість того щоб написати речення «Я взяв інформацію з Інтернету» в повному вигляді, користувачі соціальних мереж зазвичай пишуть «Я взяв інфу з інету». Звичайно, подібний спосіб скорочення слів суперечить нормам літературної мови, однак більшість користувачів соціальних мереж це абсолютно не цікавить.

2. Банальна лінь. У більшості випадків, користувачі мережі Інтернет неправильно скорочують слова лише під впливом почуття звичайної, властивої сучасній людині, ліні.

3. Зручність написання. Сучасна людина прагне зробити свою діяльність найбільш комфортною, і спілкування в соціальних мережах не є винятком.

Учитель повинен звернути на це увагу на уроках, підібравши завдання, які дадуть змогу учням усвідомити недоречність таких скорочень. Наприклад, можна провести дослідження-редагування уявного або ж і реального висловлювання з Інтернету. Учням пропонується знайти у фрагменті неправильні скорочення слів і замінити їх формами, які відповідають лексичним нормам.

Крім цього, спостерігається також надмірне використання запозичень в Інтернет-висловлюваннях. Сьогодні ми чуємо іншомовні слова від кореспондентів на телебаченні, журналістів та інших представників ЗМІ настільки часто, що зовсім не дивуємося новим і не завжди зрозумілим лексемам. Звичайно, ця тенденція не могла пройти стороною повз Всесвітню павутину. Більшість користувачів прагнуть продемонструвати цим, що йдуть у ногу з часом. Деякі люди володіють недостатнім словниковим запасом, і під час спілкування в соціальних мережах не можуть висловити свої думки, використовуючи українську мову, і тут на допомогу приходять іншомовні слова, які, як правило, у всіх на слуху.

Наведемо приклади іншомовних слів, які вибрано з мережевих висловлювань підлітків: смайлики, шопінг, мультимедіа, лейбл, відеопірат, антивірус, вебмайстер, трафік, хакер, модем, ноутбук, онлайн, сайт, чат, чіп, рімейк, саундтрек, хіт та ін.

Звичайно, відмовитись від вживання іншомовних слів неможливо та, власне, і не варто цього робити. Але все ж таки, щоб зберегти чистоту мови, деякі лексеми можна замінити українськими відповідниками [1, с. 8-9]. Тут доречним буде використання на уроці завдань на встановлення відповідності між іншомовними і власне українськими словами. Наприклад:

- абсолютний – цілковитий;
- адаптувати – пристосувати;
- адекватний – тотожний;
- амбіція – самолюбство;
- апелювати – звертатися;
- базувати(ся) – ґрунтувати(ся);
- домінувати – переважати;
- екстраординарний – особливий;

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

- елегантний – вишуканий;
- ігнорувати – зневажати;
- імідж – образ;
- компенсація – відшкодування;
- ліквідувати – скасувати, припинити;
- ліміт – обмеження;
- нюанс – відтінок;
- фіксувати – запам'ятати.

Можна запропонувати також завдання типу трансформації-зіставлення (учні замінюють у тексті запозичені слова українськими відповідниками, а потім зіставляють тексти, порівнюючи мелодійність їх звучання, лексичне багатство та ситуаційну доречність).

Міцно увійшли у віртуальне мовлення молоді й комп'ютерні жаргонізми, які найчастіше є адаптованими до української чи російської мови англіцизмами. Нікого не дивують у мовленні сучасних людей слова *аватар, вінда, глючити, гуглити, хакать, чайник, юзер та ін.* Такі слова вже перейшли у розряд загальноновживаних. Це підтверджується ще й тим, що вони стали основою для утворення інших одиниць, тобто утворюють словотворчі ланцюжки та гнізда: глюк – глючити – глючний. Це мовне явище не можна назвати однозначно негативним, але тривогу викликає те, що з Інтернету такі жаргонізми вже перейшли у спілкування в реальному житті. Щоб привернути увагу учнів до цієї проблеми, можна на уроці або занятті гуртка запропонувати дітям поспостерігати за мовленням своїх однокласників, друзів і укласти словничок комп'ютерних жаргонізмів, які вони використовують у реальному мовленні, а потім обговорити їх доречність у висловлюваннях.

У мережевому мовленні учнів також спостерігаються численні граматичні помилки, а саме:

- 1) неправильне утворення слів: підскользнуться – посковзнутися, ігнорити – ігнорувати, надсміхатися – насміхатися;
- 2) неправильне утворення форм різних частин мови: красивше – гарніше, з двустами друзями – з двомастами друзями;
- 3) злите або роздільне написання частин мови: що б (припушення), теж (ще, і) – те ж (те саме);
- 4) неправильний правопис закінчень дієслів («-ця»-«ться»): «крутиця» -крутиться, «дивиця» – дивиться.

Які ж причини появи таких помилок під час Інтернет-спілкування?

1. Низька грамотність підлітків. Деякі старшокласники не прагнуть до грамотного усного і писемного спілкування й ігнорують правила літературної мови, тому вони допускають такі помилки.

2. Вплив діалектних та застарілих слів, суржику. Слова, почуті від бабусь чи дідусів, а також суржикові слова, характерні для нашої місцевості, стають причиною граматичних помилок.

3. Переконаність у тому, що грамотно писати потрібно

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

тільки на уроках. На жаль, деякі люди вважають так, проте часто за цим ховається банальна неможливість висловлювати свої думки грамотно і красиво.

Обов'язок учителя – довести дітям, що грамотність мовлення є частиною загальної культури людини, використовуючи для цього всі можливі засоби: власний приклад, уроки, позакласні заходи, науково-дослідницьку роботу та ін.

Великою проблемою є те, що більшість підлітків спілкуються в соціальних мережах не українською мовою, а російською із численними помилками або суржигом [5].

Групи суржикової лексики, яка використовується в мовленні користувачів соціальних мереж, можна поділити на такі групи [6, с. 176]:

- уживання русизмів замість нормативних українських відповідників: *даже (навіть), да (так), не (ні), не нада (не потрібно), еле (ледве), щас/січас (зараз), всегда (завжди), нікогда (ніколи), чуть-чуть (трішки), конечно (звичайно, звісно), наверно (мабуть), например (наприклад);*

- «українізовані» форми російських дієслів та числівників – *зделав (зробив), дівся (подівся), получил (отримав), отдав (віддав), отключив (вимкнув); второй/втора;*

- змішування українських і російських форм неозначених займенників – *хто-то (хтось), що-то (щось), чого-то (чомусь, чогось), кой-шо (щось), кой-які (якісь);*

- порушення дієслівного керування, уживання прийменників і відмінків за російським зразком – *по вулицям замість вулицями, на українській мові замість українською мовою;*

- помилки в утворенні найвищого ступеня порівняння прикметників і прислівників – *самий головний (найголовніший), саме важне (найважливіше);*

- утворення від українських дієслів активних дієприкметників за російським зразком – *вивчивший, написавший, зробивший;*

- слова – кальки з російської – *міроприємство, прийняти міри, прийняти участь, до цих пір, так як, бувший у користуванні, на протязі.*

Особливу тривогу вчителів української мови викликає те, що таке віртуальне спілкування почало впливати на реальне мовлення учнів. Як же ми можемо запобігти такому негативному впливу? у Кучерявоволодимирівській школі вже є певний досвід вирішення цієї проблеми.

По-перше, найкраще впливати на щось можна тоді, коли ти знаходишся в цьому середовищі. Тому наші вчителі, зокрема і автор статті, зареєструвалися в соціальних мережах ВКонтакті та Однокласники і стали «друзями» наших учнів. Спілкуючись там з ними виключно українською літературною мовою, ми спонукаємо їх до нормативного мовлення. Звичайно, не завжди і не відразу це вдається, але поступово все більше учнів хоча б у спілкуванні з нами переходять на українську, намага-

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

ються дотримуватись хоч якихось мовленнєвих норм.

По-друге, ми намагаємося зацікавити учнів проблемою негативного впливу соціальних мереж на їхнє мовлення. І вже є результат: учениця 9 класу обрала це питання темою дослідницької роботи Малої академії наук. Вона провела опитування старшокласників, на результати якого ми і спиралися в цій статті. Ця юна дослідниця створила в соціальній мережі ВКонтакте «Групу шанувальників української мови» [2], члени якої викладають цікаві матеріали про рідну мову, довідкові матеріали, посилання на корисні для вивчення української мови сайти.

По-третє, для пропаганди правильного українського літературного мовлення на шкільному сайті створено дві сторінки – «Єдиний орфографічний режим» та «Антисуржик» [4]. На засіданнях гуртка «Цікаве мовознавство» проводиться заняття «Інтернет-етикет».

Практикуємо ми ще й домашні завдання в такій формі: викладаю відео в соціальній мережі, пов'язане з темою, що вивчалася або буде вивчатися, надаємо учням посилання на нього, їм треба після перегляду залишити коментар – 6-8 речень. Оцінюється і зміст, і грамотність. Таким чином учні вчать-ся формулювати свої думки в мережі без помилок.

У нас є ще декілька пропозицій, які будуть сприяти поширенню української мови в соціальних мережах:

– увести в соціальні мережі орфографічний словник, як у Word;

– давати бонуси за грамотно надруковане повідомлення українською мовою.

Але реалізувати такі заходи нелегко, тому що залежить це від власників соціальних мереж, які не є українськими. Тож треба серед учнів пропагувати українські соціальні мережі Google+, WeUA, Друзи та ін.

Отже, нам, учителям української мови, треба не констатувати той факт, що соціальні мережі негативно впливають на мовлення учнів, а діяти. Безграмотність у сучасному інформаційному суспільстві не повинна ставати нормою. Упевнені, що в наших силах позитивно вплинути на культуру мовлення учнів у соціальних мережах. Симулювати учнів до українськомовної стійкості, доносити до молоді проблемні питання, що стосуються функціонування рідної мови, заохочувати до спілкування українською мовою – це має стати обов'язком і бажанням кожного вчителя української мови.

Література:

1. Александрова В. Ф. Мовленнєва культура сучасної молоді / В. Ф. Александрова // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2013. – № 8 (Ч. 2). – С. 34.
2. Група шанувальників української мови [електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://vk.com/club134866462>

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

3. Маковецька-Гудзь Ю. Українська мова у соціальних мережах / Мовні і концептуальні картини світу / Ю. Маковецька-Гудзь // Збірник наукових праць. – Випуск 47. – Ч.1 – К., 2014. – С. 658-663 [електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Mikks_2014_47\(1\)_77.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Mikks_2014_47(1)_77.pdf)
4. Сайт Кучерявоволадимирівської загальноосвітньої школи I-II ст. [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kucheryavovolod.usoz.ua/index/govogimo_ukrajinskoju_antisurzhiq/0-19
5. Фудерер Т. Суржик у контексті мовної освіти / Т. Фудерер // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2008. – № 4. – С. 41-47.
6. Чемеркін С.Г. Українська мова в Інтернеті: позамовні та внутрішньоструктурні процеси / С.Г. Чемеркін. – К., 2009. – 240 с.

Пяцько Л. М.*

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ПРОЦЕСІ СЛОВНИКОВОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті висвітлено методи й прийоми роботи з формування мовленнєвої компетенції учнів, наведено приклади вправ з розвитку мовлення.

Розвинене мовлення людини – не тільки форма думки, а й сама думка, супутник мислення, свідомості, джерело пам'яті. Створені за допомогою мови образи, описи подій, якостей, властивостей найрізноманітніших виявів життя людей є вищим актом пізнавальної діяльності людини. «Мовна поведінка, – пише В. Бадер, – як частина загальної поведінки людей свідчить як про рівень розумового розвитку, так і про рівень їх виховання. Вона репрезентує людину в цілому» [1, с. 31].

У сучасних умовах функціонування української мови як державної зростають вимоги до рівня мовної підготовки і мовленнєвої компетенції членів суспільства. Процес безперервної освіти передбачає інтенсивну цілеспрямовану роботу мовця щодо збагачення своїх знань про виражальні засоби мови, їх стилістичне розмаїття, щодо вдосконалення комунікативних умінь в основних видах мовленнєвої діяльності – аудіюванні, говорінні, читанні та письмі.

Це не випадково, адже стратегія неперервної мовної освіти передбачає, згідно з «Національною доктриною розвитку освіти», забезпечення обов'язкового оволодіння громадянами України державною мовою: «Освіта сприяє розвитку високої мовної культури громадян, вихованню поваги до державної мови та мов національних меншин України» [2].

Питання розвитку мовленнєвої компетенції учнів займає одне з провідних місць у сучасній педагогіці, адже мовленнєвий розвиток особистості є одним із найважливіших показників її цілісності та самодостатності. Психологічні аспекти формування

* © Пяцько Л. М.